

BERGEN

Culturele hoofdstad 2015

Soms zouden steden tegen zichzelf beschermd moeten worden. Of, liever gezegd, tegen al te ambitieuze politici behept met grootse plannen. Alles welbeschouwd is Bergen een stadje dat niet het kaliber heeft om de titel van culturele hoofdstad te voeren. Het hoort niet thuis in het rijtje van Rotterdam, Graz, Salamanca, Krakow en vele andere. Gewogen en te licht bevonden. Je ziet er buitenlandse toeristen wat verdwaasd en verwonderd rondlopen, sommigen teleurgesteld, anderen boos. Dat betekent echter in geen geval dat er niets te zien of te beleven zou zijn, of dat geen reuze-inspanningen geleverd zijn om de stad te verfraaien en om een indrukwekkend feestprogramma samen te stellen. Met de timing werd nogal slordig omgesprongen, maar dat euvel is haast inherent aan het concept van culturele hoofdstad. Talloze projecten raken pas in de loop van het feestjaar zelf afgewerkt, en op de inhuldiging van het stationsgebouw van Calatrava is het nog (veel) langer wachten. Allemaal redenen voor Post Factum om precies wel naar Mons te trekken en het rijke patrimonium te ontdekken dat er al was vòòr er sprake was van 'Mons – Culturele Hoofdstad'

'Tussen angst en haat'

Voor de meeste Vlamingen zijn de Waalse steden onbekend. En van alle Waalse steden beantwoordt Bergen nog het minst aan de gebruikelijke, clichématige vooroordelen. Zo merk je in de stad haast niets van de zware industrie die haar nochtans omringt: de Borinage in het westen, het Centrum in het oosten. Integendeel, de hoofdstad van Henegouwen verschijnt als een gaaf bewaard 18de-eeuws juweeltje. Het dwingende gebruik van grijze natuursteen, donkerrode baksteen, fraaie houten deuren met metalen beslagwerk en elegante straatnaambordjes in wit-blauw email zorgt voor een grote eenheid, zonder monotoon te worden. Elke straat, elk pleintje roept de atmosfeer op van een gezapig provincienest uit het ancien régime, bevolkt door

militairen, ambtenaren en clerus. Geen socialisme te bespeuren. Tot aan de grote gemeentefusies van 1972 en 1977, waarbij niet minder dan achttien gemeenten werden aangehecht, waren de liberalen onafgebroken heer en meester. Maar laten we bij het begin beginnen, en dat begin luistert naar een mooie Merovingische naam: Waldetrudis.

Natuurlijk was er al leven voor Waldetrudis. De geografie had deze plek immers gul bedeed. De stadsnaam verwijst in beide landstalen naar een duidelijk zichtbare verhevenheid, waarin de traditie vijf heuveltoppen herkent, vandaar de meervoudsvorm *Montes*. Die 'berg' controleert heel strategisch de brede, oost-westgerichte vallei van de Hene, een 72 km lange oostelijke zijrivier van de Schelde. Uitgerekend op deze plek ontvangt de Hene haar belangrijkste zijrivier, de 25 km lange Trouille. Beide rivieren hebben hun bron op een boogscheut van de Samber, maar allebei verkozen ze toch westwaarts te stromen. Henegouwen hoort aldus bij het Scheldebekken, wat wellicht ook deels de hechte band verklaart met het graafschap Vlaanderen tijdens de middeleeuwen. De heuveltop en dus ook de stad bevinden zich tussen beide waterlopen in, zodat Bergen schertsend wel eens aangeduid wordt als *la ville entre Trouille et Haine* (tussen angst en haat). De etymologen laten de Hene echter liever afstammen van de hagen die de rivier omzoomden, en de Trouille van de ligusters (*troènes*) of de populieren (*trembles*) die er groeiden.

De Trouille ontspringt nabij Maubeuge en meandert schilderachtig door het dorpje Spiennes, nu een deelgemeente van Bergen. In 1842 ontdekten arbeiders een bizar gangenstelsel in de ondergrond. De aanleg van de spoorlijn naar Chimay in 1867 bracht klaarheid. Op een terrein van zo'n 100 ha hebben onze neolithische voorouders duizenden putten gegraven om, tot op een diepte van 16 m, hoogwaardige vuursteen te delven. De keien werden tot 100 km ver aangetroffen, wat wijst op een belangrijke vroege handelsactiviteit. De mijnen waren in gebruik van 4400 tot 2000 v.C., volgens sommige onderzoekers zelfs tot 750 v.C., toen steen stilaan vervangen werd door metaal.¹

¹ In 2000 werd de archeologische site door de Unesco erkend als werelderfgoed. In april 2015 werd het museum Silex's ingehuldigd, bovenop een mijnschacht waar bezoekers kunnen afdalen. Het museum zelf is een mooie, cirkelvormige constructie van het architectenbureau Holoffe & Vermeersch uit Ath, die voor Mons 2015 verder nog het muziekcentrum Arsonic en

Pas in een document uit 642 wordt melding gemaakt van de plaats *Castrilocus* of *Mons Castrilocus*, een (nog steeds hypothetische) Romeinse kampplaats. Die zou ingericht zijn door Quintus Cicero, een luitenant van Caesar, ter verdediging tegen de Eburonen. Ze was gelegen langs de verbindingsweg van Bavay naar Asse en Utrecht, die nog altijd op een hedendaagse wegenkaart perfect te volgen is, en door het huidige stadsgebied passeert. Helaas hebben archeologische vondsten dat Romeinse verleden tot dusver nooit kunnen aantonen. En zo belanden we uiteindelijk bij Waldetrudis.

Een stad van nonnen en graven

Waldetrudis (of *Waudru* in hedendaags Frans) was de dochter van Walbertus en Bertilla. Haar vader was een beheerder van het koninklijk domein en afkomstig uit de omgeving van de Pippiniden. Haar zusje Aldegondis werd abdis van het klooster van Maubeuge en stierf er in 684. Waldetrudis zelf huwde in 636 een zekere Madelgarus die afstamde uit een ander Merovingisch adellijk geslacht. Ze kregen vier kinderen. De oudste, Landericus, werd bisschop van Metz. Twee dochters, Madalberta en Aldetrudis, werden opgevoed door hun tante Aldegondis in Maubeuge en werden er later verkozen tot abdis. Een vierde kind, Dentelinus, kwam misvormd ter wereld en stierf op zevenjarige leeftijd. Zodra de kinderen uit huis zijn, trok haar man zich terug in het klooster Hautmont, veranderde zijn naam in Vincentius, en stichtte in 670 een klooster in *Somnigias*, het huidige Zinnik (*Soignies*). Na zijn dood op 14 juli 677 vonden er tal van wonderen plaats, en er ontstond een verering. Op zijn graf verrees veel later de prachtige romaanse Vincentiuskerk. Waldetrudis zelf stichtte op de zuidflank van de Bergense heuvel een bedehuis en stierf er op 9 april 688. Ook hier ontstond al snel een verering.

Volgens de romantische versie was het uit godsvrucht dat beide echtgenoten zich uit de wereld terugtrokken. Wellicht speelden ook politieke motieven mee, en wilden ze ontkomen aan de bloedige strijd tussen de clans die optrad na de dood van koning Dagobert in 639.

de uitbouw van het Mundaneum realiseerden, en eerder in La Louvière het Boch-Keramismuseum bouwden.

Enige voorzichtigheid blijft geboden: de oudste *vita* van Waldetrudis dateert pas uit de tweede helft van de negende eeuw, die van Vincentius werd pas geschreven tussen 1015 en 1024, met het duidelijke oogmerk om het belang van Zinnik op te krikken. Wat ook de beweegreden is, rond het bedehuis en het graf ontstond een vrouwenklooster en een kleine nederzetting. Temidden van de post-Karolingische verbrokkeling trok een plaatselijke machthebber het laken naar zich. Hij werd de *advocatus* of zaakgelastigde van het klooster en noemde zich graaf van Bergen, vanaf 875 graaf van Henegouwen. Van 1050 tot 1279 regeerde dezelfde familie over de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen in een personele unie. Op de heuvel werd een verdedigingstoren opgetrokken, evenals een eerste grote, romaanse, abdijkerk. Hiernaast verrees een tweede kapittelkerk, gewijd aan Saint-Germain. Deze oudste parochiekerk van Bergen werd gesloopt tijdens de Franse revolutie en vervangen door een parkje.

Tijdens de 12de eeuw lieten graaf Boudewijn IV en zijn zoon Boudewijn V een ongeveer één km lange, eerste omwalling bouwen, waarvan nog enkele fragmenten zichtbaar zijn. De abdij werd omgevormd tot een kapittel van kanunnikessen. Aan de oostzijde buiten deze muur ontstond een marktplein, de voorloper van de huidige Grote Markt. Vooraleer op kruistocht te vertrekken verleende graaf Boudewijn VI, de toekomstige keizer van Constantinopel, in het jaar 1200 een charter aan de bewoners van deze snel groeiende handelskern. Vanuit de Markt vertrokken belangrijke wegen naar het noorden (rue de Nimy), het oosten (rue d'Havré, waar Lombarden hun wisselkantoren hadden) en het zuiden (rue de la Chaussée met talrijke edelsmeden, Grand-Rue, rue de Bertaimont). Nog meer zuidelijk, langs de Trouille, vond men graan- en andere molens, weverijen, brouwerijen, leerlooierijen en ververijen. Een 'gemeente' ontstond, met een eigen zegel (1217), nieuwe parochies Saint-Nicolas (1224) en Bertaimont (1227), en democratisch verkozen schepenen. Vanaf 1290 werd de hele agglomeratie, met de industrieën langs de Trouille erbij, door een 4,5 km lange nieuwe muur omringd. Zo kwam ook het in 1245 gestichte Begijnhof binnen de stadsmuur te liggen. Tegen het einde van de 13de eeuw telde Bergen zo'n 4.700 inwoners.

De 14de eeuw oogde heel wat minder rooskleurig. De economische en demografische expansie viel stil. De grote pestepidemie van 1348

probeerde men te bedwingen met behulp van de relieken van Waudru, die op een kar de stad werden rondgetrokken. Waarschijnlijk liggen hier de kiemen van wat later zou uitgroeien tot één van de belangrijkste religieuze en later folkloristische evenementen van het land, de fameuze Ducasse die jaarlijks plaatsvindt op de zondag na Pinksteren. Na de processie verdwijnt het op de Car d'Or geplaatste schrijn opnieuw in veiligheid in de hoofdkerk. Alle aandacht gaat dan naar de Grote Markt waar onder massale belangstelling een gevecht tussen Sint-Joris en de Draak steevast eindigt met de overwinning van de eerste. Dit alles muzikaal omlijst door de niet-aflatende, meeslepende melodie van *L'air du Doudou* die weergalmt vanop de beiaard in de belforttoren. De bevolkingsdaling die het gevolg was van de 'grote depressie' stelde de magistraat in de mogelijkheid de Grote Markt gevoelig uit te breiden tot de huidige afmetingen.

Ondertussen was de stad samen met Valenciennes het centrum van het graafschap Henegouwen geworden. Dit territorium zag er heel anders uit dan onze huidige gelijknamige provincie. Doornik en Charleroi hoorden er niet bij, Halle, Valenciennes, Maubeuge en Avesnes wel. Maar de commerciële en economische expansie werd gehinderd door de groeiende militaire rol van de stad. Toen de personele unie met Vlaanderen door de uitspraak van koning Lodewijk IX in 1259 een einde nam kwam het huis Avesnes aan de macht, dat vanaf 1299 ook in Holland regeerde. Deze nieuwe personele unie eindigde toen in 1428 de Bourgondische hertog Filips de Goede het territorium van Jacoba van Beieren erfde. Voortaan zouden stad en graafschap de lotgevallen van de overige Nederlandse provinciën delen. Ook de Bourgondisch-Habsburgse tijd was voorspoedig. De kanunnikessen deden beroep op de Leuvense architect Mathijs de Layens voor de bouw van een splinternieuwe kapittelkerk (vanaf 1450) en een nieuw Stadhuis (vanaf 1456), allebei in Brabants-gotische stijl. Geen van beiden zou echter volledig voltooid geraken: bij de kerk ontbreekt de westtoren, bij het stadhuis een tweede etage. Op het einde van de 15de eeuw telde de stad ongeveer 8.900 inwoners.

Tijdens de eerste helft van de 16de eeuw beleefde Bergen ongetwijfeld haar artistieke hoogtepunt. Maria van Hongarije, zus van Karel V en landvoogdes vanaf 1530, kon als verwoede jageres de Henegouwse wouden wel appreciëren en resideerde vaak in Binche en in het

overigens naar haar genoemde kasteel Mariemont. Beide renaissance-residenties werden gebouwd door Jacques du Brœucq (ca. 1505-1584), maar helaas reeds korte tijd later door de soldaten van de Franse koning Henri II verwoest. Zijn sculpturale werk bleef beter bewaard. De Bergense hoofdkerk bewaart talloze beelden in albast, onderdelen van het grootse doksaal dat het koor van het dwarsschip scheidde. De hoge kwaliteit van dit werk bestempelt hem zonder meer tot de beste beeldhouwer uit de Nederlanden. Eveneens uit Bergen afkomstig waren de schilder Jan Provoost die carrière maakte in Antwerpen en in Brugge, en de componist Roland de Lassus, die zich als Orlando di Lasso in Italië en in Beieren ontpopte tot een der meesters van de polyfonische muziek.

Een stad van militairen

Deze culturele bloei eindigde abrupt tijdens de tweede helft van de 16de eeuw. De ellende begon met de godsdienstoorlogen. In 1572 werd de stad bezet door Lodewijk van Nassau, maar spoedig daarna belegerd en ingenomen door Alva. De protestantse inwoners ondergingen een bloedige repressie. Veel ernstiger was het conflict met Frankrijk. De zuidgrens van de Spaanse Nederlanden kwam in het vizier van de Franse koningen, die de Habsburgse aartsvijand wilden uitschakelen en om veiligheidsredenen Frankrijk wensten uit te breiden tot aan de Rijn. Gedurende meer dan twee eeuwen lag Bergen zoals alle Waalse steden in de vuurlinie en onderging talloze belegeringen en regimewissels. De stad werd dan ook sterk uitgebouwd als militair bastion, waarin de inwoners gekneld zaten als sardienen in een doosje. In 1678 werd de stad een eerste maal belegerd door het leger van Lodewijk XIV, maar de blokkade werd opgeheven. In 1691, tijdens de Negenjarige Oorlog, werd Bergen opnieuw belegerd en ditmaal ook ingenomen door de Zonnekoning in hoogsteigen persoon, maar bij de Vrede van Rijswijk in 1697 alweer teruggegeven aan Spanje. Enkele jaren later, in 1701, werd de stad opnieuw veroverd door de Fransen, maar na de bloedige slag bij Malplaquet (1709, enkele kilometers ten zuidwesten van Bergen) nogmaals afgestaan aan Spanje.

Door het verdrag van Utrecht in 1713 vielen de Zuidelijke Nederlanden onder Oostenrijks gezag, maar de oorlogsdreiging bleef. Het

Barrièretractaat bepaalde dat in 23 steden, waaronder Bergen, Hollandse troepen gelegerd werden ter bescherming van de grens. Wellicht sijnelden in dit milieu van Hollandse officieren de ideeën van de vrijmetselarij door. Dit verklaart waarom in Mons de oudst bekende loge buiten Engeland vermeld werd. De Bergense loge *La Parfaite Union* draagt nog steeds het stamnummer 1 van het Belgische Grootoosten, en zou naar eigen zeggen gesticht zijn in 1721. De militaire uitbouw onder de Hollanders liet echter te wensen over, want in 1746 werd Bergen zonder noemenswaardige moeilijkheden ingenomen door koning Lodewijk XV, die de ontmantelde vesting om onverklaarbare redenen drie jaar later weer afstond aan Oostenrijk. Die begonnen onmiddellijk met een nieuwe uitbouw van de vesting, tot keizer Jozef II in 1784 besliste om de stad opnieuw te ontmantelen en terug te brengen tot de stadsmuur van 1290.

Niettegenstaande deze militaire activiteiten zagen de inwoners kans om het patrimonium van de stad diepgaand te verfraaien. Tientallen herenhuizen werden gebouwd met gevels waarin de bakstenen partijen werden omkaderd door plinten, speklagen, tandlijsten en venster- en deurkozijnen in de lokale blauwgrijze steen. Stilaan namen de natuurstenen partijen het overwicht en in de 18de-eeuwse constructies was de zichtbare baksteen nagenoeg verdwenen. De opdrachtgevers waren uiteraard de notabelen van het stadje, maar vaak ook de talloze abdijen uit het Henegouwse ommeland die binnen de stadsmuren een refugium nodig hadden dat vooral politieke en economische taken te vervullen had. Ook de parochiekerken werden in een eerder sobere barokstijl aan de smaak van de tijd aangepast, en vaak met warme, houten lambriseringen bekleed. Op de stadsheuvel verviel de grafelijke burcht tot een ruïne, en op de plaats van de ingestorte burchttoren bouwde men in 1661 een stadstoren, die meestal met de onjuiste benaming Belfort wordt aangeduid. Al deze bouwcampagnes gaven de stad het huidige uitzicht, dat slechts in beperkte mate door moderne projecten werd onderbroken.

De inwoners van Bergen hadden een belangrijk aandeel in de protestbeweging die gericht was tegen de hervormingen van Jozef II en die bekend staat als de Brabantse Omwenteling. Maar de internationale gebeurtenissen namen snel de overhand. Op 6 november 1792 versloeg het 40.000 man sterke Franse revolutionaire leger onder generaal

Dumouriez de Oostenrijkse troepen onder Albert von Sachsen-Teschen, die slechts 14.000 manschappen telden. Deze eerste overwinning van de jonge Republiek vond plaats in Jemappes, nu een deelgemeente van Bergen. Sinds 1911 prijkt een zuil met een *Coq gaulois (chantant)* op het slagveld, dit op initiatief van Jules Destrée en het Mouvement Wallon. Het is een Franse haan, met twee poten op de grond. Een Waalse haan heft steeds één poot op. Bij de inlijving van de Nederlanden bij Frankrijk werd het grondgebied ingedeeld in departementen, en Bergen werd de prefectuur van het departement Jemappes, genoemd naar de veldslag. Vanaf 1815 werd de stad de hoofdplaats van de provincie Henegouwen, die evenwel de grenzen van het departement behield, en niet die van het vroegere graafschap.

Ondertussen had zich rondom de stad een belangrijk industriegebied ontwikkeld. Dat was vooral gebaseerd op de steenkoolmijnen van de Borinage, de streek ten westen van Bergen in de richting van Valenciennes. De naam is wellicht afgeleid van het Nederlandse *boren*. Van de 18de eeuw tot in 1950 werd op grote schaal het erts gedolven. Het hoogtepunt werd bereikt tussen 1822 en 1829, toen meer geproduceerd werd dan in heel Duitsland of Frankrijk. In het arbeidersmilieu overleefde een belangrijke protestantse kolonie. Rond 1905 was 5 % van de bevolking protestants. In de huidige deelgemeente Cuesmes deed de domineeszoon Vincent van Gogh verwoede pogingen om zich als armenpredikant nuttig te maken, zonder succes evenwel. Tegelijkertijd vond het ontluikende socialisme hier een vruchtbare bodem. In de huidige deelgemeente Quaregnon vond in 1894 een congres plaats van deze jonge partij. De Brusselse jurist Emile Vandervelde schreef de doctrinaire tekst die decennialang de strijdlijn van de partij zou blijven, en bekend raakte onder de naam van Charter van Quaregnon. Toch werd de stad niet opgeslorpt door de industriële conurbatie, en bleef vooral een handels-, juridisch, cultureel en bestuurscentrum. Vanaf 1836 deed stadsverlichting op basis van steenkoolgas zijn intrede. In 1841 werd de spoorlijn naar Brussel ingehuldigd, die al snel doorgetrokken werd naar Parijs. In 1860 telde Bergen 20.000 inwoners.

Een stad van ambtenaren

In 1860 werd de stad als vesting gedeclasseerd, en begon men meteen aan de ontmanteling van de omwallingen. Ze werden omgebouwd tot een 5 km lange boulevard. Vervolgens werd het riviertje de Trouille omgeleid buiten de boulevards, zodat het sterk vervuilde binnenmuurse verloop gedempt kon worden en de benedenstad gesaneerd. De vroegere bedding is nog in het stratenplan merkbaar (avenue Frère-Orban, rue de la Trouille, rue Lamir, rue Masquelier, rue du Rivage). Een hydraulische machine werd geïnstalleerd die het water van enkele bronnen oppompte naar een reusachtige watertoren die op onzichtbare manier werd ingebouwd in de Belfortheuvel. Zowel tijdens de Eerste als tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het stadsgebied zwaar getroffen door de bombardementen, waarbij evenwel de belangrijke monumenten maar ook het 18de-eeuwse karakter van de stad grotendeels gespaard bleven.

Aan deze conservatieve stad ging de art nouveau nagenoeg onopgemerkt voorbij. Behalve dan in het interieur van de woning van advocaat Léon Losseau. Deze estheet en bibliofiel liet zijn woonhuis tussen 1899 en 1913 helemaal inrichten in deze nieuwe stijl, door de Brusselse meester Paul Saintenoy. De restauratie van het huis is volop bezig, maar in de tuin werd een aangename *guinguette littéraire* ingericht.

Tijdens het interbellum stichtten enkele kunstenaars de groep Nervia. De belangrijkste leden waren Louis Buisseret, Taf Wallet, Rodolphe Strebelle en Pierre Paulus. Hun bedoeling was een Waals tegenwicht te vormen tegenover de groep van Sint-Martens-Latem. Ondertussen bleef de ellende in de omringende mijndorpen schrijnend. Hiervan getuigde de documentaire film *Misère au Borinage*, nog steeds een aangrijpend document, gedraaid door Henri Storcq en Joris Ivens in 1933. Vanaf 1950 werd begonnen met de progressieve sluiting der steenkoolmijnen, die in 1976 zijn beslag vond. Ter compensatie verkreeg de stad in 1967 dan de SHAPE, het centrale militaire commandocentrum van de Navo, dat in de bossen van Casteau werd geïnstalleerd, ten noorden van de stad. Door de gemeentefusies van 1972 en 1977 werden niet minder dan 18 gemeenten aangehecht en ontstond Groot-Bergen. In 1980 werd de

ringboulevard omgebouwd tot eenrichtingssnelweg met tunnels. Tevens werd een begin gemaakt met intelligente stadsrenovatie.

De stad van Di Rupo

Terwijl de gemeente Bergen voor de fusies een liberaal bolwerk was, nam nadien de socialistische partij de macht over. In 2001 werd de PS-er Elio di Rupo burgemeester, wat hij tot vandaag bleef. De in 1951 in Morlanwelz geboren zoon van arme immigranten uit de Abruzzen, kon zich opwerken tot doctor in de scheikunde. Na een korte wetenschappelijke loopbaan werd hij in 1982 gemeenteraadslid, vier jaar later schepen, een jaar later lid van de Kamer, en twee jaar later Europees Parlementslid. Na talloze ministerposten werd hij van 2011 tot 2014 de eerste Waalse premier van België sinds lange tijd. De uitstekende contacten van de burgemeester zorgden voor enkele opmerkelijke realisaties.

In 2002 verkreeg Bergen de titel van culturele hoofdstad van Wallonië. In 2007 installeerde Google een belangrijk datacentrum in de deelgemeente Saint-Ghislain. Andere electronicabedrijven namen gelijkaardige initiatieven. Als kers op de taart werd Bergen, na stevig lobbywerk waarbij de concurrenten Mechelen en Luik werden uitgeschakeld, uitverkoren tot culturele hoofdstad van Europa voor het jaar 2015.

Op 1 januari 2015 telde de gemeente 95.379 inwoners, in een zeer uitgestrekte gemeente (146,50 km²). De buitenlanders maken 41% van de bevolking uit, met vooral Italianen, Fransen en Amerikanen. 90% van de actieve bevolking is werkzaam in de tertiaire sector (waarvan 20% in de openbare sector, voor heel het land is dit slecht 10%), 8,5% in de secundaire sector (vooral in de deelgemeente Ghlin). De werkloosheid blijft met meer dan 24% zeer hoog, nog veel hoger dan het Waalse gemiddelde van 19%. Toch blijft Bergen een belangrijk industrieel centrum, ondanks de opeenvolgende crisissen en sluitingen. De stad is ook een belangrijk onderwijscentrum, en telt ruim 7.300 studenten in het hoger onderwijs, verdeeld over de aan de ULB gelinkte Université de Mons (7 faculteiten, 6000 studenten), en de met de UCL verbonden voormalige FUCam (Facultés Universitaires Catholiques de Mons), met 2 faculteiten en 1300 studenten.

Reeds tijdens de voorgaande twee decennia onderging de stad een metamorfose. De problematische wijken in de Trouille-vallei werden aangepakt; fabrieken, kazernesgebouwen en leegstaande kloosters werden gerestaureerd en kregen een nieuwe functie. Het oude, aftandse Museum van Schone Kunsten werd vervangen door een mooie nieuwbouw (architect Christian Menu) en luistert voortaan naar de naam BAM (*Beaux-Arts de Mons*). Het architectenbureau AURA (*Atelier d'Urbanisme, de Réhabilitation et d'Architecture*) samen met architect Jean Barthélémy bouwden een nieuwe Jeugdherberg (1999-2001) aan de voet van de belfortheuvel, en een imposant Gerechtshof (*Cours de Justice*, 2003-2007) op het terrein van een afgebroken kazerne in de tot dan zeer verwaarloosde noordoostelijke binnenstad. De meest opmerkelijke realisatie was het Théâtre-Le-Manège (2003-2006) van de Luikse architect Pierre Hebbelinck, gelegen in dezelfde buurt. De theaterproducties gebeuren in nauwe samenwerking met het theater in de net over de grens gelegen stad Maubeuge, zodat het Europese manna optimaal kan gevorderd worden. Bergen kon tevens de hand leggen op het Mundaneum, de merkwaardige bibliografische collectie van de Brusselaars Paul Otlet, de “Vader van de moderne documentatie”, en Henri La Fontaine, die in 1913 de Nobelprijs van de Vrede ontving. De collectie, die voornamelijk bestaat uit een groot aantal *fichiers* of kaartenbakken, werd ondergebracht in het art deco-warenhuis van een socialistische coöperatieve. De stripkunstenaars François Schuiten en Benoît Peeters verzorgden de zeer poëtische presentatie.

Ook in het industriegebied van de Borinage werden enkele opmerkelijke musea ingericht. In een oude mijnsite in de deelgemeente Frameries werd, naar een idee van de Franse toparchitect Jean Nouvel, het PASS (*Parc des Aventures Scientifiques*) ingericht, een museum voor wetenschap en techniek. In de voormalige mijnsite van Grand-Hornu bouwde architect Pierre Hebbelinck het MAC's (*Musée des Arts Contemporains*). Onder de bezielende leiding van Laurent Busine, soms wel de Waalse Jan Hoet genoemd, kan dit centrum een mooi palmares voorleggen van grote tentoonstellingen, die ook door heel wat Vlaamse verzamelaars en liefhebbers bezocht worden.

Met het oog op het cultuurjaar 2015 kwam deze vernieuwingsgolf in een stroomversnelling. Er werd nog meer gerenoveerd en gesaneerd. Talloze nieuwe musea werden geopend, de bestaande heringericht. De blikvanger is het nieuwe congrescentrum MICX (*Mons International Congress Xperience*) van de Joods-Amerikaanse toparchitect Daniel Libeskind. Een eenvoudige maar elegante doos met een forum van 800 m², een grote vergaderzaal voor 500 deelnemers en twee kleinere auditoria, verpakt in een wand van houten latten en aluminium plankjes. Tot grote verbazing van de opdrachtgevers was het gebouw niet alleen op tijd klaar, maar werd daarenboven het budget gerespecteerd! In de gerestaureerde Berg van Barmhartigheid van architect Wenceslas Coebergher uit 1625 werd het Musée du Doudou ingericht, gewijd aan de lokale folklore. De gerestaureerde Hydraulische Machine uit 1870 werd door het architectenbureau Holoffe & Vermeersch flink uitgebreid tot het Mons Memorial Museum. Dezelfde architecten uit Ath tekenden voor Arsonic, een muziekcentrum dat speciaal gericht is op elektronische en akoestische muziek. Het werd ingericht in een voormalige brandweerkazerne. Vlakbij bouwde het bureau Matador, samen met Robbrecht & Daem, een ensemble van 106 luxe-flats, dat de naam *I love Mons* meekreeg. Het Belfort werd gerestaureerd en voor bezoek opengesteld. Het nieuwe Silex's gewijd aan de prehistorie werd reeds eerder vermeld.

Men kan zich terecht de vraag stellen hoeveel overlevingskansen enkele van deze musea hebben wanneer de schijnwerpers van 2015 zullen gedoofd zijn. Maar ondertussen werd een dynamiek gecreëerd die aan de inwoners beslist ten goede komt. En ook aan de hopelijk talrijke bezoekers die voortaan de weg naar Bergen zullen vinden.

Stefan Van Camp